

שבילי המועדים - קיצור הלכות פסח

הנושאים: ברכת האילנות / איסור אכילת חמץ / כשרות המוצרים / איסור שהיית חמץ והצורך בניקיונות / בדיקת חמץ / ביטול חמץ / השבתת ושריפת החמץ / הכשרת המטבח וכליו / מכירת חמץ / חמץ שעבר עליו הפסח / ב - תענית בכורות / אכילת מצה ותבשילה בער"פ / מלאכה אחרי חצות / ג - הכנה לליל הסדר בחשיבותו בצורת קיום המצוות בשיעורי האכילה והשתיה / ד - שאלות מצויות בברכות מאכלי הפסח – הפסקים מותאמים לכלל העדות

י. סיגוריות – לכתחילה צריכות כשרות, אמנם בשעת הדחק, יש למקל על מי לסמוך⁷

ברכת האילנות

- א. זמן – בחודש ניסן מברכים ברכת האילנות, ואפשר לברך בין ביום ובין בלילה אם רואים בברור¹
- ב. מספר - לכתחילה צריך שתי אילנות. אך אם יש רק אילן אחד, אפשר להקל²
- ג. סוג - מברכים רק על אילנות פרי [ולא אילנות סרק ולא שיחי ירקות].
- ד. שלב – בני ספרד: מברכים רק כשנותרו על העץ פרחים העתידים להיות פירות, בני אשכנז: מקלים לברך אף לאחר שהוציאו פרי כל זמן שהם בוסר ואינם ראויים לאכילה.
- ה. לא בירכו בפעם הראשונה שראו אילן – בדיעבד אפשר לברך בפעם הבאה שיראו, אך בזה גם לאשכנזים אין לברך אא"כ נותרו פרחים [הכרעת המ"ב שלא להקל ב' קולות].

איסור שהיית חמץ והפתחנות לכן

- יא. מלבד האיסור לאכול חמץ, יש ציווי ייחודי בחמץ שאף הימצאותו ברשותנו אסורה משום "בל יראה ובל ימצא". כיצד נמנע מהאיסור? - מהתורה מספיק לעשות אחת משתי הפעולות הבאות, 'בדיקת חמץ' או 'ביטול חמץ', אך חכמים הצריכו לעשות את שתי הפעולות.
- יב. פעולה נוספת המועילה שלא יעברו על החמץ היא 'מכירת חמץ'.

איסור אכילת חמץ

- ו. החמץ נחשב מאיסורי האכילה החמורים, ואפילו משהו חמץ, אינו בטל, ואוסר לכל התבשיל. לכן טורחים בערב פסח יגיעות רבות כדי שלא להיכשל בחמץ. אולם אם יש חשש שאדם יכשל בחמץ, יותר מצוי שזה יהיה במה שאוכל מאשר פירור שנמצא תחת הספה. לפיכך ראוי להדר בכשרות המאכלים לפסח יותר מבכל השנה³.

יג. ביאור ג' פעולות אלו נביא בהמשך הדרן.

יד. ניקוי ושטיפה מחשש פרורים - רק במקומות שיש לחוש שיבוא לאכול מהפרורים, חייבים בשטיפה ובניקוי, כגון בשיש המטבח ומדפי הארונות והמקרר [שיש לחוש שהפרורים יפלו לתוך המאכלים].

טו. אולם פרורים בשאר חלקי הבית, שאין מצוי שיבוא לאוכלם, אין חובה לנקות, אך ישראל קדושים הידרו להרבות בניקיונות, וכל שאין הדבר גורם ללחצים וכעסים ונשמרת אווירה נעימה, תבוא עליהם הברכה⁸

בדיקת חמץ

- יד. חכמים חייבו לבדוק את הבית בליל י"ד ניסן לוודא שלא נשאר חמץ ברשותם.
- טו. איכות הבדיקה הנדרשת - הבדיקה צריכה להיות יסודית ומדוקדקת, אך מאחר ומנקים היטב את הבית קודם הפסח, אפשר להסתפק בבדיקה כללית יותר⁹
- טז. המקומות החייבים בבדיקה:
 1. רק מקומות שיתכן והוכנס שם חמץ אפילו באקראי¹⁰

כשרות לפסח במוצרים שאינם לאכילה

- ז. מוצרים שאינם באים במגע עם המאכלים או עם הפה - אינם צריכים כשרות לפסח אם נפגמו ביצור⁴.
- ח. מוצרים הבאים במגע עם הפה או המאכלים - ראוי שיהיו כשרים לפסח אך מעיקר ההלכה אינם חייבים כשרות כשטעמם פגום⁵
- ט. תרופות - חולה שאין בו סכנה יכול להקל להשתמש בתרופה ללא טעם, אם לא ניתן להשיג בכשרות⁶

⁶ [בכלל זה, הסובל מחולשה רבה או מכאב עד שאינו מתפקד כראוי או שיש לו חום גבוה. ואם יש צורך הכרחי אפשר להקל אפי' חולה פחות מכך [כפוסקים שאין 'אחשביה' באכילה לרפואה]. תרופות עם טעם אין להקל בלא כשרות אלא במקום שיש סכנת נפשות, ויש שהקלו אף בחולה שאין בו סכנה עם עוטפו בנייר או מערבו בדבר מר [או"ל], תרופות לשימוש חיצוני בלבד כמו משחה או טיפות, מעיקר הדין לא צריך כשרות].

⁷ בסיגוריות אמריקאיות מצוי חמץ, יש שהקלו בסיגוריות ישראליות עם כשרות בחברת 'דובק' בדגמים: טיים, גולף, רויאל ונובלס. ויש שהסתמכו רק על כשרויות מהודרות. סיגוריות אלקטרוניות, אף ללא טעמים, אין להשתמש ללא כשרות לפסח.

⁸ רוב הפוסקים, עפ"י הגמ' בפסחים ו: 'פרורים ממילא בטלי', וכ"פ הפר"ח והגר"א, והובא במ"ב בשעה"צ תלג, לג, ובמ"ב תמב, לג שכל שהם פגומים קצת ואין חשש שיבואו לאוכלם שרי, ומטעם זה הגרש"א הגריש"א האו"ל והגר"ע נקטו שאין חיוב לבדוק ספרים, ומ"מ לא יקרבו את הספרים לשולחן הסעודה. כל זה דלא כדעת הח"א והחזו"א שהצריכו בדיקה מחמת פרורים

⁹ דעת תורה תלג, והשעה"צ תלב, ב. הגרש"א הליכ"ש הוסיף שבאופן זה אף השתנתה מהות הבדיקה, במקום לבדוק חמץ בודקים שהניקיון תואם לדרישות ההלכה, כגון שלא נשארו מוצרי חמץ, שבדקו גם בתוך התיקים ולא רק סידרום וכד'.

¹⁰ ברכב בארונות במגירות תיקים כיסים צעצועים, ובפרט כשיש ילדים בכל מקום יתכן כי הוכנס חמץ אפי' תחת המיטות, אולם ארונות ביגוד גבוהים שאין דרכם להגיע, פטורים

¹ טרחה עבור ברכה זו - מהש"ע ס' רכו משמע שרק אם במקרה נתקל באילן, מברך, אך לפי המקובלים יש עניין לטרוח עבור בברכה זאת. לפי המקובלים רק ב"ח ניסן ניתן לברכה, אך לפי הפוסקים אף לאחר מכן אפשר לברך.

² אפילו אילן בעציץ נקוב. לספרדים יותר הקפידו לכתחילה על ב' אילנות מאשר לאשכנזים, ולפי המקובלים יש עניין לצאת לפסח

³ לצערנו בכל שנה מתפרסמים תקלות רבות: במלונות ומסעדות שיש קושי רב בהכשרתם ובפיקוחם, בכשרויות בינוניות שנתנו כשרות לפסח בטעות, ואפי' במוצרים בכשרות מהודרת, פעמים שתרבב לקניה מוצר ללא כשל"פ

⁴ בכלל זה חומרי ניקיון הרצפה, החלונות, סוגי דבקים (בל"ה א"צ כשרות שהם סינטטיים). שדינם כמבואר בסימן תמ"ב בקופת שאור שיחדה לשיבה. לגבי חיטה חנוטה, יש שהקלו משום שטחו אותה בלק ומיעדת לנוי, ויש שהחמירו. לגבי בר בצק, רבים החמירו, יתכן משום שראויים לאכילה.

⁵ ההידור מבוסס על מספר חומרות הקיימות בדיון 'פסל לאכילת כלב'. כגון מוצרי קוסמטיקה [קרמים, סבונים, איפור, שפתונים, אודם ומשחת שיניים שהם ללא טעם]. בשמים ומוצרי ריח בעבר היה מצוי אלכוהול המופק מחמץ ולא תמיד פגמו אותו כלל אך היום פחות מצוי. מוצרים חד פעמיים יש מעט הבחנה ממה עשויים, מוצרי ניילון [שקיות מפות], הדין כ"ל, אך מוצרי פלסטיק [חד פעמיים] אין מצוי חמץ, אך גם בהם יש העדפה שיוצרו בהשגחה וניקיון. אך מוצרי נייר [מפיות כוסות נייר אפיה] יותר החמירו, וכן כפפות לטקס עם אבק, יותר החמירו

מהשימוש האחרון בחמץ חם, ד. צורת ההכשרה – לפי שימושו של הכלי נקבע אם צריך הגעלה או ליבון.

כה. שיש - **האשכנזים** – נוהגים להכשיר בעירוי מכלי ראשון

ובנוסף גם לכסותו בכיסוי איכותי [אם מכסים בב' כיסויים, אין צורך להכשיר. בשיש קיסר אין לערות מקומם רותח עד שינוח מרתיחתו 2-3 דקות].
הספרדים – מספיק ניקוי, אך נוהגים להכשיר או לכסות [או"ל וחזו"ע, והפרטים כנ"ל].

קרמיקה הסמוכה לשיש, נכון לנקותה היטב, ובמקום שמגיעים אדים מהתבשילים נכון גם לכסותה.

כו. כיורים - **האשכנזים** צריכים לכסותו כגון ע"י הנחת כיוור פלסטיק בתוכו [בכיוור נירוסטא אפשר גם להכשירו ע"י עירוי מכל"ר והעברת אבן מלובן או מגהץ]. **הספרדים** – מספיק ניקוי אך נוהגים לכסות או להכשיר אם ניתן וכנ"ל.

בפתחי הניקוז, מומלץ לשפוך אקונומיקה לפגום שם שאריות חמץ, וכן חשוב לדאוג שלא תהיה בפסח סתימה שיעמדו מים כ"ד שעות.

כז. ברזים - **האשכנזים** מאחר וכולעים במשך השנה מתבשילי חמץ שמעמידים תחתם, לכן יש להכשירם ע"י הרלקת הבוילר ופתיחת הברז על החמים, ובמקביל מערה על הברז מכלי ראשון [י"א שטוב להצמיד לפיה כלי שהרתיחו בו מים], **הספרדים** מספיק ניקוי.

כח. טבעת שעוברים על האצבע - יש לנקותה היטב [מצוי שמתלכלכת מחמץ ובפרט בלישת בצק, ולאשכנזים יש גם לערות עליהן רותחין, כי פעמים בולעת ממאכלים חמים שניתזים עליהן].

כט. הכשרת שאר מכשירים - מלווה במורכבות הלכתית. לכן מומלץ לרכוש כלים מיוחדים עבור הפסח כדי שלא להיזרק להכשרה בכל שנה. אולם בשעת הצורך, יש לברר אופן הכשרתם.

מכירת החמץ לגוי

ל. מנהג העולם לסמוך על מכירת חמץ, ומוכרים מוצרים שהם חשש חמץ. אולם לגבי 'חמץ גמור', אם נשארה כמות מועטה, נכון שלא למכור [ומצווה גדולה להעביר לארגוני החרד], אך כאשר מדובר בהפסד מרובה, ניתן להקל¹⁷

לא. נכון לכלול במכירת חמץ את כל הנכסים שברשותו גם אם אינו משתמש בהם בפסח שמא יש בהם חמץ¹⁸

לב. מי שאין ברשותו חמץ – אין צריך לעשות מכירה, אך נכון בכל זאת לעשות שמא נשאר בביתו מוצר המכיל חמץ שלא בידיעתו שלא מועיל בו 'ביטול', מאחר ודעתו להשתמש במוצר זה לאחר הפסח.

2. רק מקומות גלויים שיש גישה אליהם¹¹
ז. עצות לבעלי דירה רחבה, המעוניינים למעט בטורח הבדיקה:

1. לפרוס את בדיקת החמץ - יש הציעו שכל יום בערב יעשו בדיקת חמץ במקום שניקו במשך היום, ולאחר מכן יקפידו שלא להכניס שם חמץ עד פסח.

2. **שליחם** – יכול למנות שליחים שיבדקו עבורו במקומות שונים בבית¹²

3. **מכירה לגוי** - מקומות שאין בדעתו להשתמש בפסח, אפשר לסגור ולהשכיר לגוי. יש מהדרים לעשות 'מכירת יג', כלומר מכירה המתבצעת ביום י"ג כמו שמופיע בשטרות המכירה.

יח. מקום הבדיקה למתארח בימי הפסח – ישכיר את דירתו לגוי וימכור את החמץ שבה, אך כדי לא להפקיע עצמו ממצוות 'בדיקת חמץ' [עיין שו"ע תלו של יום קודם החג חל עליו חיוב לקיים מצווה זו אפילו אם ימכור ביתו לנוכרי]. **ישנם ב' אפשרויות**:

1. ישייר חלק קטן בבית שלא יכלול במכירה לגוי, ושם יקיים חובת הבדיקה בברכה [ואם בודק קודם י"ד, לא יברך].
2. יבדוק במקום שמתארח¹³

ביטול חמץ

יט. חכמים הצריכו לאחר הבדיקה לעשות גם ביטול חמץ, ועושים ביטול פעם נוספת, סמוך לסוף זמן שריפת חמץ.

כ. הביטול נעשה ע"י אמירת הנוסח 'כל חמירא וחמיעא וכו'' שמשמעותו כפולה, מפקיר את החמץ ומחשיבו כעפר. וטוב שאף האשה ובני הבית יאמרו כן, ויאמרו בנוסח שמבינים¹⁴

השבתת ושריפת החמץ

כא. מצווה מהתורה להשבית ולכלות את החמץ שנותר, "תשביתו שאור מבתיכם". ניתן לקיימה בכל דרך שמכלה את החמץ¹⁵

כב. נוהגים להדרר לבערו בשריפה דווקא [הרמ"א שם], וחשוב לשים לב שלא להפסיד הידור זה¹⁶.

הכשרת המטבח וכליו

כג. בנוסף על הניקיונות, הנצרך להשתמש בפסח בחלקי המטבח ובכלים של כל השנה, יש להכשירם מן הבלוע בתוכם.

כד. כללים בסיסיים בכל הכשרה – א. החומר - לוודא שמועילה הכשרה לחומר ממנו הכלי עשוי, ב. ניקוי - לנקות את הכלי היטב לפני הכשרה, ג. המתנה - להמתין כ"ד שעות

¹⁵ השו"ע תמה, א, כגון לפרור לרוח, לזרוק בשירותים, ולשפוך עליו אקונומיקה, וי"א שאף באכילה מקיימים מצווה זאת, בעל המאור ג, אך בזריקה לפח מפסידים מצווה זאת.

¹⁶ א. פעמים שאינו נשרף אם לא מוציאים מהשקיות ומפוררים לחתיכות, ב. המעוניין להגביר את האש ע"י נפט, לא ישפוך על החמץ אלא בצידו (שלא יחשב ביעור שלא בשריפה), ג. לדחות אמירת הביטול עד שלפחות כזית חמץ הספיק להישרף (שלא יחשב שורף חמץ שאינו של), ד. במידה והחמץ נפל מהאש לחוץ, יחזירו לאש בעצמו (שאם אחרים יחזירו הרי יפסיד את המצווה)

¹⁷ כמו במאפיות, מכלות וכד' או הנמצא במקום שלא יהיה לו מזון לאחר הפסח.

¹⁸ כגון מחסן ומשרד, שמא שכח שם מאכל חמץ, או דירה בבניה, מניות

¹¹ חריצים שאין גישה אליהם אלא בטורח פטורים מדין 'חמץ שנפלה עליו מפולת' כגון מאחורי ומתחת לארון כבד, בין הזכוכית ולמסגרת של המדפים במקרר, או בחריץ במקלדת, ואף אם יודע שיש שם חמץ, סומך על הביטול.

¹² מאחר ו'מצווה בו יותר משלוש', טוב שבעל הבית יברך על הבדיקה בנוכחות השליחים, יבדוק מעט, והשליחים ימשיכו.

¹³ כגון המתארח בבית מלון ונמצא שם לבילי הבדיקה, יכול לבדוק בברכה. המתארח בבית הוריו, יבקש לשכור את חדרו למשך שבוע תמורת שקל, ואז בעצם החדר נעשה שלו וחייב לבדוק, אך לגבי ברכה עדיף לא לברך בבית הוריו, כי י"א שאינה שכירות אמיתית לכן עדיף שישמע את הברכה מבעל הבית ויבדוק בחדרו.

¹⁴ רמ"א תלד, ב, ובדיעבד כל שהבינו שמפקידים יצאו אבל חשבו שאומרים סוג של תפילה לא הועיל, מ"ב.

לג. המוצא חמץ בביתו באמצע החג - אם עשה מכירה כדין אין צריך לשורפו, מאחר וכעת הוא של הגוי, אלא יש להעבירו למקום המכור לגוי¹⁹.

לד. מכירת חמץ עבור אחר שלא בדיעתו - י"א שניתן למכור את החמץ עבור אדם שלא מבער את חמצו ולא ניתן לבקש את רשותו.

חמץ שעבר עליו הפסח

לה. ישראל שהחזיק חמץ בימות הפסח באיסור ולא מכרו, חכמים קנסו שהחמץ נאסר עולמית [שו"ע תמג, ג] ולכן לאחר

הפסח אין לרכוש ולהשתמש בחמץ של אנשים שאינם שומרים מצוות ומסתבר שלא עשו מכירה כדין. כגון במכולות, או מוצרים בארונות שבמקום העבודה²⁰

לו. חמץ שנמכר כדין בפסח - מותר לאחר הפסח להשתמש בו ולקנותו²¹. יש המהדרין לצרוך מוצרי חמץ, רק מחמץ שנעשה לאחר הפסח.

חלק ב - הלכות הנוגעות לערב פסח

מד. מצבים שהתירו - מתירים כל מה שמותר לעשות בחול המועד [כגון דבר האבד או מעשה הדיוט לצורך המועד או צרכי רבים] וכן אמירה לגוי מותרת.

מה. מתירים תיקון בחפץ - בתפירה, מותר לתקן בגד או כפתור שנקרע [למרות שאסור לתפור בגד מתחילה]. וכן מותר לתקן מכשיר חשמלי או רהיט שהתקלקל [ההיתר באלו שעושה בחינם, ולצורך המועד והותר אפילו מעשה אומן, אך בעושה מעשה הדיוט לצורך המועד, מותר אפילו בתשלום].

מו. מלאכות חמורות יותר:

1. כביסות - נאסרו אחר חצות [מכונה שהפעילו לפני חצות, מותר שתמשיך לעבוד לאחר מכן] אך גיהוץ רגיל מותר.
2. תספורת וגילוח - גם נאסרו לאחר חצות, אולם להסתפר ע"י עצמו, מותר [משום שנחשב 'שלא כדרך', שהרי ה'דרך' היא להסתפר ע"י אחר], אך להתגלח אסור אפילו בעצמו [שכך הדרך]. אישה אסורה רק בשער הראש אך בשער הגוף מותרת. גזיזת ציפורנים, האשכנזים החמירו לכתחילה עד חצות [אך אם לא הספיקו, אפשר להקל לאחר חצות], הספרדים לא החמירו בזה

מז. מערב חמץ כינו את מצוות ליל הסדר [שטיפת החסה, וי"א מי המלח, חרוסת ביצה זרוע וכו', אף שמותר להכניס ביו"ט, מ"מ מומלץ להכניס לפני חמץ כדי להיות פנויים בלילה]. וחשוב שבני הבית ינחו וימלאו כוחות לקראת ליל הסדר.

תענית בכורות בערב פסח

לז. בערב פסח מתענים הבכורות, בין בכור מאב, בין בכור מאם. בכור פחות מגיל י"ג, אביו מתענה עבורו. ונשים נהגו שאינן צמות צום זה [סימן ת"ע].

לח. המנהג להקל לאכול ע"י שמשותפים ב'סיום'²².

אכילת מצה בערב פסח

לט. מצה כשרה - אסור לאכול מעלות השחר, ויש מחמירים להימנע כבר מהלילה, ויש המהדרים ליום קודם החג [רמ"א תע"א ומ"ב שם]. אולם פירות החרוסת והמרור, מותרים בער"פ [רמ"א שם, מ"מ יש הנוהגים להימנע, כה"ח]

מ. מצה מבושלת - קניידלאך ועוגיות שנילושו בקמח מצה מעיקר הדין מותר לאכול עד שעה עשירית [15:55, כחצי שעה לפני מנחה קטנה] [הזמנים המצוינים כאן, לפי לוח עיתים לבינה, אופק י.ם. ובכל מקום יש לבדוק את זמניהן] ויש מחמירים בכך [הגרש"א הליכ"ש עמ' קפב אות ה הקל שעירבו מעט קמח באופן שלא ניכר טעם הדגן. למחמירים בשרויה ודאי שאין להקל באלו].

מא. משעה עשירית [כחצי שעה לפני זמן מנחה קטנה] אסור לאכול תבשיל של מצה אפילו מעט כדי שיאכל מצה לתיאבון אבל מותר לאכול מעט שאר דברים ובלבד שלא ימלא כריסו מהם [שו"ע סי' תע"א, כגון פירות, ירקות, תפוחי אדמה, בשר, דגים, ביצים].

מב. קטן - כל שלא יודע מה שמספרים בלילה מסיפור יציאת מצרים אינו שייך במגבלות שהזכרנו [בערך עד גיל 5]

עשיית מלאכה בערב פסח אחרי חצות

מג. לאחר חצות [12:38, הזמנים לפי הלוח הנ"ל] קיים איסור עשית מלאכה [סימן תסח] ואפילו התחיל קודם חצות חייב להפסיק.

חלק ג - הכנה לליל הסדר ושיעורי האכילה והשתיה

העמים, וקדשנו במצותיו", ולכן ראוי להתאים ההנהגה והדיבור למעמד נשגב זה.

נכון שבעל הבית יכין את עצמו היטב לקראת הלילה הגדול, על מנת שיוכל להנחות את בני ביתו כיצד לנהוג בכל מצווה בצורה המושלמת ביותר כמו כן לפני כל מצווה יזכיר להם

לילה זה וחיבותו, מבואר בזוהר הקדוש [פרשת בא דף מ ע"ב] שהקב"ה וכל פמליא של מעלה מקשיבים לסדר שעורכים בניו, כתב השל"ה: "קדושת הלילה הזה וכל הדינים הנוהגים היא קדושה רבה במאוד, כי אז בחר בנו השי"ת מכל

תעודת המעדה על מכירת חמץ, אפשר לקנות שם מוצרי חמץ. וכן המוצא בביתו לאחר הפסח חמץ שהיה בביתו בימות הפסח, במידה ועשה מכירת חמץ כדין, אין החמץ נאסר.

²² מקלים, בין אם השתתף בסעודה בלא לשמוע את הסיום, ובין אם שמע את הסיום בלא שהשתתף בסעודה. וכשאין אפשרות להשתתף אלא לשמוע דרך הטלפון, יש שהקלו בשעה"ד, הגרש"א במעדי שלמה ועוד

¹⁹ יותר נכון לדחפו ברגל ולא בידיו. ומי שלבו נוקפו, רשאי לשרוף אותו. ובפרט בחמץ פתוח שיתכן ונוח לנכרי שלא לקנותו. אין בכך משום גזל הגוי משום שמתנים על כך במכירה.

²⁰ נשים כי הדבר יכול להטעות שעל הארזה מוטבע כשרות מהודרת ויתכן והמוצר אסור מדינא מפני שעבר עליו הפסח!

²¹ אף שלכתחילה נמנעים מלמכור חמץ גמור, מ"מ הנמכר, מותר באכילה לאחר הפסח מעיקר הדין. לכן הנוכח למכולת באזור חילוני לאחר הפסח, אם הם מחזיקים

לכוון לשם עשית מצווה [מצוות צריכות כוונה, מ"ב תעה, לד] וראוי גם לספר את דברי ההגדה בצורה מעניינת ומושכת את הלב [לפי המתאים לגילם]. בכך יוכלו לזכות לנצל את השפע העצום הטמון בלילה הזה.

אכילת מצה

מה. שיעור האכילה:

- המוציא - אוכלים כזית מהמצה העליונה וכזית מהחצויה. וי"א שחובה זו רק על בעל הבית אך לשאר המשפחה מספיק כזית בלבד.
- מומלץ לאכול כ-30 גרם מצה [כחצי מצת יד/מצד מכונה שלמה]. גם יוצא חובת המצריכים שני כזיתים, וגם מקיים בכזית מצה את ההידור של ה'שיעור הגדול'²³.
- כורך - לוקחים כזית מצה יחד עם כזית מרור.
- אפיקומן - גם צריך כזית [שו"ע], ולכתחילה לוקחים שני כזיתים [מ"ב].

מט. משך זמן האכילה - יש לאכול את הכזית מצה ב'כדי אכילת פרס'²⁴. לכתחילה אין להפסיק בדיבור בזמן האכילה.

אכילת המרור - שיעור האכילה

נ. באכילת המרור יש לאכול בשיעור 'כזית' ב'כדי אכילת פרס'²⁵.

נא. טיבול - מטבלו בחרוסת ומנערו.

ד' כוסות - שיעור השתיה

נב. שיעור השתיה - לכתחילה יש לשתות שיעור 'רביעית', ובדיעבד אפשר לצאת ידי חובה אף בשתיית רוב רביעית. שיעור רביעית, הוא 86 סמ"ק, כחצי כוס חד פעמית. אך יש המהדרים את ה'שיעור הגדול', שהוא 150 סמ"ק, קצת פחות מכוס חד פעמית, ויש שהידרו כך רק בכוס הראשונה.

נג. משך השתיה - לכתחילה צריך לשתות בכדי 'שיעור שתיית רביעית'²⁶, אך בדיעבד, אם נמשכה השתיה מעבר לכך, יצא²⁷.

נד. גביע גדול המכיל יותר משיעור רביעית - לכתחילה צריך לשתות כולו ולפחות את רובו, ולכן המתקשה עם השתיה, יחפש גביע שאינו גדול משיעור המינימלי.

חלק ד - הלכות כלליות לימי הפסח

אך אם סיים את התפילה, חוזר לראשה. המכיר בטבעו שדרכו לשכוח, יאמר 90 פעם את הנוסח הנכון ומעתה חזקתו שאמר כראוי.

נח. ספירת העומר - מתחילים בערבית של מוצאי חג ראשון. שכת לספור יום אחד, מעתה ממשיך לספור בלא ברכה, ואם מסופק אם ספר כדין, ממשיך לספור עם ברכה. המכיר בטבעו שדרכו לשכוח, יסדר לעצמו תזכורת יומית.

שאלות בברכות מאכלי הפסח

- נה. מצה מטוגנת - ספק אם ברכתה 'המוציא' או 'מזונות', לכתחילה יש לאוכלה בתוך סעודת פת²⁸.
- נו. עוגות ועוגיות - יש לשים לב שמרביתן עשויות מקמח תפוז"א, ויש לכך כמה השלכות מעשיות:
- ברכת 'שהכל'. בדיעבד, אם בירכו 'מזונות', פטרו אותן. אך אם בירך בסוף 'על המחיה', לא פטרו אותן, לדעת רבים.
 - כשמוגשות בתוך סעודת פת לקינוח, יש לברך עליהן [בניגוד לעוגות רגילות שרבים לא מברכים בסעודה].
 - כאשר עומד לאכול אותם וגם ירק, נכון להקדים ברכת 'שהכל' עליהן, לברכת 'האדמה' של הירק, משום שאם יברך תחילה 'האדמה', יש צד שפטר אותם, ואז מוטב שיבקש מאחר לפטור אותם.

הוספות שצריך לזכור

נז. בקשת גשמים ושאלתם - מפסיקים מתפילת מוסף של חג ראשון. השוכח בקיץ ומזכיר גשמים במחיה המתים - חוזר לראש הברכה, ואם כבר חתם - חוזר לראש התפילה. ביקש בברכת השנים - אפי' חתם חוזר רק לראש הברכה,

נכתב ע"י הרב עדיאל אלון

להערות ושאלות

פנה למייל Shviley100@gmail.com

חג כשר ושמח

²⁵ שיעור כזית במרור הוא 27 סמ"ק. והוא כעלה חסה גדול. מי שקשה לו כמות זו יש שהקלו ב-18 גרם, או שיאכל כזית מרור בצירוף המרור של החרך, אלא שבאופנים אלו עדיף שלא יברך בעצמו 'על אכילת מרור' אלא יצא בברכה מאחר. את הכזית יש לאכול תוך 4 דק' ובשעת הדחק עד 7.5-9 דק' כנ"ל.

²⁶ דהי' לשתות תוך כ-3 שניות, וכגון שישתה בשתי לגימות

²⁷ אפי' 2-4 דקות, ונכון לשתות שוב אם יכול בנקל [או"ל וחזו"ע], אך לבני אשכנז בכוס ג' וד' לא חוזר לשתות, ובכוס א' אינו חוזר אא"כ הייתה דעתו מתחילה לשתות עוד לאחר הכוס.

²⁸ הדין תלוי בצורת ההכנה, א. טיגנס בשמן מועט - נשאר ברכתם המוציא, ב. טיגנס בשמן עמוק - ברכתם מזונות ועל המחיה, ככל שמדובר בחתיכות מצה קטנות משיעור כזית, ג. המקרה המצוי שטיגנס בשמן בינוני - יש ספק בפוסקים, והגרשז"א נתן עצה לצאת מהספק, לבשל תחילה את חתיכות המצה במחבת בשמן עמוק או בכלי ראשון שהיה על האש, ואז הדין כמבואר באות ב.

²³ שיעור כזית, בשיעור ה'קטן' הוא 15 גרם, כשליש מצת יד. ונצי מצת מכונה. בשיעור הגדול, הוא כ-30 גרם - כחצי מצת יד וכמצת מכונה שלימה.

במצות רכות שיעור כזית הקטן הוא 35 גרם. **חשוב** להוסיף מעט על השיעורים האלו, מפני שיתכנו שינויים קלים בין המצות, וכן מצוי שמעט מתפורר או נדבק בשיניים ואינו מצטרף לשיעור.

זקנים, חולים והמתקשים אף בשיעורים אלו - ייועצו עם מורה הוראה, מאחר ופעמים מסתמכים על שיעורים קטנים יותר בהדרגה עד 10 גרם ואף פחות, אך פעמים אין לברך עליהם 'על אכילת מצה', ופעמים ממליצים לרסק או להרטיב את המצות במים ואף ביון, כמבואר במ"ב תסא, ז"ח.

²⁴ השיעור העיקרי הוא 4 דקות. יש שהידרו ב-2 דק'. לחולים יש שהקלו ב-7.5 דק'. חזו"ע ואו"ל.